

## УДК 159.923

*Є. Казакова, ад'юнкт (ORCID 0000-0002-0135-0876)  
Національний університет цивільного захисту України, Харків*

## ТРАНСФОРМАЦІЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ ПІД ВПЛИВОМ ВІТАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ, ВИКЛИКАНОЇ КОРОНАВІРУСНОЮ ХВОРОБОЮ COVID-19: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

В статті розглядається питання трансформації ціннісно-смыслової сфери особистості. Дослідження показують, що ціннісне смыслове поле виступає центральною композицією психології особистості і є багаторівневою та динамічною системою. Система відносно стабільна але може змінюватися під впливом зовнішніх (соціальних) і внутрішніх (особистісний розвиток) факторів. Трансформація ціннісно-смыслової сфери сприймається як життєва криза, протягом якої відбувається певний розлад внутрішнього світу людини, проте успішне подолання такої кризи призводить до особистісного зростання.

Умови пандемії COVID-19 призводять до вимушеної переоцінки ціннісно-смыслової сфери особистості та системи особистих пріоритетів. В цих умовах відбувається переосмислення цінності життя та здоров'я. Через це саморегуляція психоемоційної сфери особистості стає важливим завданням, спрямованим на збереження адаптивних можливостей особистості і психологічного здоров'я, оскільки лише в такому стані особа може повноцінно функціонувати в умовах соціуму.

Коронавірусна хвороба та пандемія взагалі для всього людства є певною мірою надзвичайною ситуацією. Ключовим поняттям, що є підґрунтям для характеристики феномену надзвичайної ситуації, є поняття "загроза (життю, здоров'ю, матеріальним цінностям, стабільності, психічному стану, впевненості у майбутньому тощо) для цілісності самої людини". Вітальна загроза розуміється як загроза життю чи існуванню людини. Додамо, що вітальною можна вважати загрозу саме фізичному існуванню особистості (без втручання в духовний контекст існування). У людини, яка волею долі опинилася в осередку надзвичайної ситуації (ситуації реальної небезпеки), перш за все, загострюється потреба у фізичній безпеці. В осередку надзвичайної ситуації людині важливо не загинути, не зазнати поранень та ушкоджень.

В статті, метою якої стало вивчення трансформації ціннісно-смыслової сфери особистості під впливом вітальної загрози COVID-19, надається гендерна характеристика основних змін при лонгітюдному дослідженні. Результати показали, що чоловіки, не залежно від досліджуваного часового зрізу, мають більш стійкі цінності та сенс життя, хоча у них і проявляються деякі незначні коливання. В той же час жінкам важко даються зміни, але ж якщо вони все ж таки опановують себе та адаптуються до нових умов – отримують великі показники задоволеністю життям.

**Ключові слова:** пандемія; карантин; вітальна загроза; ціннісно-смыслова сфера; COVID-19

**Вступ.** Пандемія коронавірусної інфекції, що розпочалася у грудні 2019 року, змінила звичний ритм життя людей у всьому світі. Період самоізоляції змінив багато аспектів людського життя, але в нашому

дослідженні ми розглядаємо коронавірус як фактор впливу на психічний стан людини та зміну її життєвих цінностей внаслідок цього.

Зауважимо, що введені під час розповсюдження вірусу карантинні

заходи підвищили рівень тривожності та емоційного виснаження серед різних верств населення [16]. Дослідження станів під час карантину показало домінування розгубленості та страху [15]. Також було встановлено, що під час виконання професійних обов'язків дистанційно у респондентів відзначалися складнощі в організації нового режиму дня та включеності до нового ритму і формату роботи. Відмічалось, що ситуація навколо пандемії для певної частини опитаних стала кризовою подією, яка виступила детермінантою певних трансформаційних процесів у ціннісно-смысловій сфері особистості [10;15].

Подібну ситуацію описував Віктор Франкл, спостерігаючи стан "невизначеності кінця" у ув'язнених у концтаборі. Зараз же, в сучасних умовах переживання певних соціальних обмежень, через відсутність достовірної інформації та ефективного лікування, людина змушена жити у стані невизначеності. Все це обумовлює критичну ситуацію навколо людини, виступаючи при цьому каталізатором думок про смерть та переосмислення власного існування.

Сенс життя в контексті нашого дослідження – це суб'єктивне уявлення особистості про своє призначення. Завдяки йому людина здійснює свою діяльність та вирішує як прожити своє життя. В. Франкл: "Ми здійснюємо сенс буття – наповнюємо наше буття змістом – завжди через втілення цінностей". Він описує динаміку виникнення цінностей як процес співвідношення протиріч між сформованими цінностями та змінами у соціальних ситуаціях [13].

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Поняття "цінність" дуже

багатогранне і не конкретне зокрема через те, що являється предметом вивчення цілого ряду наук, які вивчають людей і суспільство (психологія, соціологія, філософія, педагогіка та ін.). Кожна наука описує своє визначення цієї категорії, але вважається, саме це трактування "цінності" є одним з центральних понять при вивченні людини як об'єкта дослідження [3].

Розглянемо кілька психологічних визначень поняття "цінність". А. Маслоу пов'язує поняття цінності із поняттям вибору. Саме правильний вибір цінностей, на його думку, веде до самоактуалізації [7]. К. Рождерс пропонує розрізняти цінності на "діючі", які виявляються у поведінці у виборі реальних об'єктів, і "знані", що виявляються у виборі символічних об'єктів [11]. З. Фрейд прямо не торкався проблеми цінностей, але, тим не менш, у його теорії таке поняття як "Суперего" виступає в ролі судді діяльності людини. Крім того, в ньому укладені соціальні норми та культурні цінності: "суперего дитини насправді конструюється за моделлю суперега його батьків: воно наповнене тим самим змістом і стає носієм традицій, суджень, цінностей, що передаються від покоління до покоління" [13].

На думку Е. Шпрангера основою особистості виступає її ціннісна орієнтація, завдяки якій вона пізнає світ. Ціннісна орієнтація особистості – продукт загальної ціннісної орієнтації людства. Він говорить про те, що це чисто духовний початок, що визначає у кожної людини поняття світу, що є похідною частиною загального людського духу [13]. А. Ленглі каже, що цінності – це результат чуттєвого сприйняття впливу чогось чи когось на життя суб'єкта [4].

Ш. Шварц та В. Білські вважають, що цінності є когнітивними репрезентаціями трьох груп потреб: біологічних (вітальних), потреб взаємодії для міжособистісної координації та тих потреб, які потрібні для задоволення групового благополуччя та виживання [3]. За Г. Олпортом джерело цінності є суспільна мораль. Також Г. Олпорт одним із перших запропонував класифікацію цінностей: термінальні (базові – кохання, дружба, безпека тощо) та інструментальні (відбиті у поведінці та частіше виражені через прикметники – відданий, ввічливий, амбітний і т.п.) [8]. Дж. Ясперс стверджує, що цінності – основа прийняття рішень [13].

Розглянемо наступні визначення цінностей. Так С. Л. Рубінштейн писав, що цінності – похідні від співвідношення світу і людини, виражаючи те, що у світі, включаючи і те, що створює людину в процесі історії, значиме для людини [12]. За А. Г. Здравомисловим, цінності виступають важливою сполучною ланкою між суспільством, соціальним середовищем та особистістю, її внутрішнім світом [2]. Ю. Б. Гіппенрейтер розглядає сенс життя як процес, спрямований на повну інтеграцію і координацію мотиваційної сфери особистості [12]. Б. С. Братусь розмірковує про сенс життя як про нагальну потребу, яка ґрунтується на фундаментальному протиріччі між обмеженістю (смертністю) індивідуального буття і універсальністю родової сутності людини [1].

Сенс життя треба шукати в самому житті. Можна виділити кілька аспектів пошуку сенсу життя: 1) економічний; 2) духовний; 3)

моральний; 4) альтруїстичний; 5) аспект безсмертя.

Зауважимо, що на сьогодні не існує єдиного визначення смисложиттєвих орієнтацій. В англomовній літературі використовуються пов'язані з цією проблематикою терміни: «сенс життя» (meaning of life), «сенс в житті» (meaning in life) і «мета в житті» (purpose in life) [2].

У вітчизняній психології виявляються два основних значення поняття "смисложиттєві орієнтації". Перше значення аналогічно поняттю "ціннісні орієнтації", друге пов'язане з "Тестом смисложиттєвих орієнтацій" (СЖО), розробленим Д. О. Леонтьєвим (2006). В нашій роботі ми будемо спиратися на друге значення [5].

Нагадаємо, що "Тест смисложиттєвих орієнтацій" розроблений на основі адаптації зарубіжної методики "Мета в житті" (Purpose-in-Life Test, PIL), створеної Crumbaugh і Maholick, яка в свою чергу базується на концепції В. Франкла (Frankl VE) про волю до сенсу (Crumbaugh J., 1968). У теорії діяльності, представленій О. М. Леонтьєвим, поняття суб'єктивних цінностей асоціюється з поняттям значимості, передбачають зв'язок індивідуальної представленості значень з емоційно-мотиваційною сферою [5].

Для Д. О. Леонтьєва процес формування індивідуальних цінностей є процес інтеріоризації соціальних цінностей, які стають для людини моделями того, як має бути. Також автор додає, що цінності іноді сприймаються як продукти, породжені свідомістю.

Таким чином, бачимо, що цінності, по-перше, пов'язані з вибором, по-друге – це щось вкладене

в нас суспільством і, по-третє – цінності значущі. Згодом, завдяки засвоєним цінностям соціуму, ми вже робимо свій вибір, і він для нас важливий. Тобто цінності стають якимось орієнтиром, який веде нас у нашому житті.

У психології сенс життя вивчається під впливом яких чинників відбувається формування сенсу життя в індивідуальному розвитку. В даному розумінні до смисложиттєвих орієнтацій відносяться наступні категорії: цілі в житті (майбутнє), процес життя (справжнє) і результативність життя (минуле). Таким чином, смисложиттєві орієнтації характеризуються наявністю або відсутністю цілей в житті, які надають їй свідомість, спрямованість і тимчасову перспективу; сприйняттям людиною процесу власного життя як емоційно наповненого, цікавого і такого, що має сенс; а також задоволеністю прожитим відрізком життя; тобто відчуттям, що життя було продуктивним і наповненим змістом [5]. Відповідне розуміння схоже з визначеннями, представленими в зарубіжній літературі і включають, як згадувалося раніше, цілі, значущість і узгодженість [6].

Смисложиттєві орієнтації – це стан спрямованості особистості на досягнення змістовних цінностей і сенсу життя. Вектор цієї спрямованості формує поточні завдання, діяльність особистості і в

кінцевому підсумку впливає на ставлення до навколишнього світу, характер, поведінку і т.п. Система смислових відносин людини внутрішньо пов'язана з ціннісними орієнтаціями особистості. Самобутність людини виражається щодо основних цінностей: культура, духовність, суспільне життя. Відповідь на питання: заради чого? - передбачає визначення ціннісного ставлення, що лежить в основі дії, вчинку, діяльності, усього життя в цілому [6].

Смисложиттєві орієнтації не вичерпуються однією, хоча б і дуже важливою ідеєю, метою життя, а являють собою структурну ієрархію "великих" і "малих" смислів.

Метою нашої статті є визначення гендерних особливостей трансформацій у ціннісно-смисловій сфері особистості під впливом вітальної загрози коронавірусної хвороби COVID-19.

**Методи та методика дослідження.** В дослідженні приймали участь 198 осіб, з яких після фільтраційної обробки анкет, яка передбачала виділення досліджуваних за віковою ознакою та гендерною приналежністю залишилося 142 особи. Вік осіб 1 групи (чоловіки) склав від 28 до 66 років, 2 групи (жінки) – від 24 до 58 років. Вибірка дослідження є врівноваженою за основними показниками (стать респондентів та вік) (табл. 1).

**Табл. 1 Характеристика вибірки дослідження**

Характеристика	Кількість	Відсоток
Чоловіки	67	47,2
Жінки	75	52,8
Молодий вік (24–40 років)	58	40,8
Середній вік (41–59 років)	53	37,4
Похилий вік (60-75 років)	31	21,8

Нами було проведено лонгітюдне дослідження, яке спрямоване на вивчення трансформацій ціннісно-сислової сфери, що відбулися у різних категорій досліджуваних під час пандемії COVID-19. Психодіагностичні "зрізи" робилися: 1) березень-квітень 2020 року; 2) жовтень 2020 року; 3) травень 2021 року. Такий алгоритм дослідження обумовлений динамікою розповсюдження/згасання коронавірусної хвороби та

посилення/послаблення карантинних обмежень на території України.

Дослідження динаміки трансформації сенсожиттєвих орієнтацій проводилось за допомогою методики "СЖО" Д. О. Леонтьєва. Тестування чоловіків та жінок відбувалося впродовж 2020-2021 років, відповідно до ситуації з коронавірусною хворобою та виділеними нами часовими "зрізами".

**Результати.** Отримані результати представлено в таблицях 2 та 3.

**Табл. 2 Показники динаміки сенсожиттєвих орієнтацій у чоловіків (бали)**

Шкали	1 вимір (березень- квітень 2020 р.) $\bar{x} \pm sd$	2 вимір (жовтень 2020 р.) $\bar{x} \pm sd$	3 вимір (травень 2021 р.) $\bar{x} \pm sd$	$\chi^2_{\text{крит.}}$	W
Цілі	29,7±10,22	28,3±9,52	25,9±8,71	<b>8,55</b>	<b>0,423</b>
Процес	28,4±9,65	24,6±8,38	27,5±9,35	<b>8,61</b>	<b>0,441</b>
Результат	26,5±8,92	23,8±8,14	22,6±7,64	<b>9,22</b>	<b>0,524</b>
Локус контролю - Я	22,8±7,75	20,3±7,90	19,2±6,55	<b>7,49</b>	<b>0,343</b>
Локус контролю - життя	29,6±10,15	24,3±8,26	26,7±9,07	<b>11,93</b>	<b>0,665</b>

Примітки: W Кендала (розмір ефекту): 0,00 ≤ W < 0,10 – несуттєвий; 0,10 ≤ W < 0,30 – малий; 0,30 ≤ W < 0,50 – середній; 0,50 ≤ W < 1,00 – великий.

**Обговорення результатів.** Аналіз результатів лонгітюдного дослідження трансформацій смисложиттєвих орієнтацій чоловіків за період пандемії COVID-19 показав, що змінам підлягали майже всі досліджувані параметри, але на різних етапах спостерігалися певні особливості. Так, показники за шкалою "Цілі" суттєво зменшилися за період довготривалого дослідження (W = 0,423), що вказує на скорочення часової перспективи, спроби жити сьогоденням або навіть вчорашнім

днем, втрата можливості формувати довгострокові наміри на майбутнє та концентрація своєї уваги на актуальних можливостях викликаних у теперішньому часі. На нашу думку така обрана тактика виживання сьогоденням викликана карантинними обмеженнями та невизначеністю майбутнього. Чоловіки не мають змоги планувати на довготривалий відрізок часу, саме тому обирають постановку цілей на найближчий час, для того щоб мали змогу завчасно реалізувати заплановане.

За шкалою "Процес" суттєве зниження показників відбулося у другому вимірюванні (жовтень 2020 р.) ( $W = 0,441$ ), коли досліджувані більшою мірою сприймали власне життя, як нецікаве, емоційно збіднене, у якому майже відсутній сенс. Напевно це відбулося тому, що у цей період часу в світі розгорталася друга хвиля захворюваності на COVID-19, люди зовсім зневірили у згасання пандемії та зріст невизначеності, обмежень, відсутність стабілізації ситуації призвели до зниження емоційного фону, незадоволеності життям. Проте в останньому вимірі показники за шкалою збільшилися, на нашу думку, це може свідчити про адаптацію до нових умов життя та внаслідок цього внутрішнє сприйняття процесу життя покращилося.

За шкалою "Результат" показники суттєво зменшилися за період вимірювань ( $W = 0,524$ ), тобто досліджувані чоловіки оцінюють результативність власного життя, як складову, що погіршилася. За час пандемії та карантинних обмежень чоловіки за даною шкалою своє життя оцінюють як малопродуктивне, незадовільне, вважають що їх розвиток та саморегуляція гальмується. Ми вважаємо, що людство взагалі під час карантину зазнало багато розпачу та розгубленості, зокрема чоловіки усвідомили що старі засоби досягнення мети є неідеальними в нових умовах. Також ми вважаємо, що ті, кому більш важче та довше довелося пристосовуватися до нового ритму життя, не змогли розгледіти нові ресурси, умови, підходи до самореалізації та вважають цей час марним. На нашу думку, це стосується тих чоловіків, які ставлять для себе занадто важкі у досягненні цілі, для них кожна перепона, затримка

сприймається як поразка, тому вони низько оцінюють досягнення цього періоду.

За шкалою "Локус контролю – Я" показники мають суттєве зниження ( $W = 0,343$ ), тобто за період спостережень у чоловіків зменшилися впевненість у собі як особистості, яка може впливати на події життя, робити вільний вибір, контролювати те, що відбувається. Напевно це загальна тенденція, яка торкнулася багатьох людей, незалежно від їхньої статі, віку та роду діяльності, викликана об'єктивними подіями та усвідомленням неможливості змінити та якось по впливати на ці обставини. Також, ми вважаємо, що водночас різка зміна звичного життя, вимушена ізоляція та взагалі хвороба дестабілізують особистість.

За шкалою "Локус контролю – життя" спостерігалася суттєве зменшення показників у другому вимірі ( $W = 0,665$ ) з подальшим зростанням у третьому. Тобто з початком другої хвилі захворюваності на COVID-19 досліджувані відчули втрату можливості керувати власним життям в повній мірі, зменшилися можливості обирати те, що потрібно для повноцінного життя та самореалізації. Але навесні 2021 року до чоловіків, які брали участь у дослідженні, повернулося відчуття контрольованості життя, зменшилася фаталістичність прогнозів та оцінок майбутнього, незважаючи на те, що пандемія знов почала набирати обертів. Тобто відбулося пристосування до ситуації, виробилися певні механізми захисту та подальшого зростання, що дозволяє робити позитивні прогнози щодо подолання травматичних наслідків для життя та здоров'я досліджуваних чоловіків.

**Табл. 3 Показники динаміки сенсожиттєвих орієнтацій у жінок (бали)**

Шкали	1 вимір (березень-квітень 2020 р.) $\bar{x} \pm sd$	2 вимір (жовтень 2020 р.) $\bar{x} \pm sd$	3 вимір (травень 2021 р.) $\bar{x} \pm sd$	$\chi^2_{\text{крит.}}$	W
Цілі	27,7±9,35	26,2±8,84	25,4±8,61	5,18	0,175
Процес	26,1±8,84	20,7±7,14	22,9±7,82	12,15	0,782
Результат	21,5±7,30	20,8±7,19	23,6±7,96	6,34	0,357
Локус контролю - Я	17,5±5,96	15,3±5,34	18,1±6,25	6,37	0,365
Локус контролю - життя	26,2±8,95	22,7±7,76	24,6±8,37	7,88	0,472

Примітки: W Кендала (розмір ефекту):  $0,00 \leq W < 0,10$  – несуттєвий;  $0,10 \leq W < 0,30$  – малий;  $0,30 \leq W < 0,50$  – середній;  $0,50 \leq W < 1,00$  – великий.

Аналіз результатів трансформації смисложиттєвих орієнтацій у жінок показав, що суттєвих змін зазнали показники за шкалою "Процес" ( $W = 0,782$ ), причому найнижчий показник спостерігався у другому вимірі (жовтень 2020 р.). Тобто з початком другої хвилі пандемії досліджувані жінки ставилися до власного життя як до нецікавого, позбавленого емоційного забарвлення та наповненості, згадували та сумували за минулим, як кращім періодом. Однак, навесні 2021 року їх ставлення до власного життя почало покращуватися, але слід зазначити, що не стало таким, як було до початку пандемії COVID-19. На нашу думку, досліджувані жінки знайшли ресурс для підтримки задовільного рівня емоційного життя, але не можна стверджувати, що він дозволить їм стабілізувати внутрішній світ повною мірою у карантинних умовах.

Показники за шкалою "Результат" зазнали певних коливань значень та суттєво збільшилися у третьому вимірі ( $W = 0,357$ ). Це вказує на оцінку означеного періоду життя як певну перемогу, задоволеність тим, як

досліджувані жінки його прожили та чого досягли, що нового відкрили та усвідомили. Жінкам важко даються зміни, але ж якщо вони все ж таки опановують себе та адаптуються до нових умов життя отримують великі показники задоволеністю життям. З точки зору екзистенцій це може вказувати на особисте зростання, відкриття нових сенсів у буденних подіях, речах, знаходження нових цілей, мотивів, інтересів, ресурсів тощо. Але також це може вказувати на переоцінку минулого, яке надає сенс теперішньому.

Показники за шкалою "Локус контролю – Я" також змінювалися не поступово, спостерігається різке зменшення у другому вимірюванні (жовтень 2020 р.) та суттєве зростання у третьому (травень 2021 р.) ( $W = 0,365$ ). Тобто за період пандемії COVID-19 жінки відчули себе сильнішими, такими, що мають ресурс будувати власне життя у відповідності до особистих уявлень, цілей, бажань, сенсів, мають вибір. Відбулися переосмислення того, що існувало, турбувало, використовувалося у доковідний час; трансформація

внутрішнього світу; усвідомлення нових можливостей, які відкрилися завдяки змінам, які сталися у світі.

Показники за шкалою "Локус контролю – життя" також змінювалися не лінійно: спостерігається зниження показників у другому вимірі та підвищення у третьому, але воно не досягає початкового рівня ( $W = 0,472$ ). Тобто на початку пандемії досліджувані жінки були впевненими в тому, що вони контролюють власне життя, самі приймають рішення та мають засоби, ресурси для перетворення їх в результати. Впродовж періоду спостережень їх впевненість суттєво зменшилася, з'явилися фаталістичні думки, ритуальні дії, містичні ідеї. Частина контролю вони поступово змогли собі повернути, але, напевно, залишилися побоювання, пов'язані з ковідною темою, впевненість в тому, що в житті є речі, якими неможливо керувати.

**Висновки.** Отже, виходячи із отриманих даних можна зробити висновок, що у першому вимірі відмічаються суттєві відмінності між показниками сенсожиттєвих орієнтацій чоловіків та жінок за шкалами: "Результат" та "Локус контролю – Я". Тобто в цей час чоловіки більше, ніж жінки, задоволені своєю самореалізацією, своєю продуктивністю в житті. Чоловіки також бачать себе сильнішою людиною, вільною у виборі цілей, способів їх досягнення, реалізації стратегій, конструювання майбутнього відповідно до свого особистого змісту та здатності контролювати хід подій. Тобто перебіг пандемії за цей час не спотворив традиційного розподілу гендерних ролей, сприйняття власної особистості та не сприяв серйозному зрушенню в системі життєвих орієнтацій.

За результатами аналізу показників, які були отримані у другому вимірі ми бачимо наявність відмінностей за шкалами "Процес" та "Локус контролю – Я". Чоловіки бачать своє життя, на відміну від жінок, більш насиченим та цікавішим, змістовнішим, а жінки починають втрачати блиск свого існування і починають тужити за минулим, яке здається найкращим часом життя. Також чоловіки залишаються більш впевненими в собі, як особистості, що здатна контролювати те, що відбувається з ними. На нашу думку такі результати свідчать про гендерні відмінності, які виражаються у емоційній сфері, тобто жінки, на відміну від чоловіків, потребують більшою мірою вражень, задоволеності життям у всіх його проявах, а обмеження, викликані коронавірусною хворобою, пригнічують їх та демотивують. Чоловіки ж продовжують боротися із труднощами, хоча їх сили та мотивація виснажені.

Аналіз порівняння результатів дослідження смисложиттєвих орієнтацій чоловіків та жінок у третьому вимірі показав наявність відмінностей лише за шкалою "Процес". Тобто чоловіки у цей період часу також сприймали власне життя, як більш насичене, цікаве, яскраве, ніж жінки.

Таким чином, дослідження трансформацій, які відбулися у ціннісно-смысловій сфері чоловіків та жінок, показало, що, по-перше, ці зміни дійсно відбулися і вони суттєві; по-друге, вони різняться в залежності від періоду вимірювань та статі респондентів.

На нашу думку, усі виявлені трансформації ціннісно-смысловій сфері чоловіків та жінок свідчать



проте, що в залежності від вплива нової соціальної ситуації, у нашому дослідженні це карантинні обмеження викликані коронавірусною хворобою COVID-19, виразно проявляється в активному розвитку морально-ціннісних та естетичних почуттів, освоєнні нових соціальних ролей (економічні, професійні, громадянські, сімейні, побутові тощо); налаштуванні міжособистісних відносин; відбувається закріплення або реконструкція старих, а також формування нових схильностей та інтересів, визначення перспектив життя та смисложиттєвих орієнтацій особистості.

Отже, новий соціальний статус, нові ролі, атмосфера, умови життя значною мірою впливають на розвиток ціннісно-сміслової сфери особистостей і створюють нові умови для подальшого закріплення існуючої ціннісної ієрархії особистості, для переосмислення, трансформування системи ціннісних орієнтацій або ж стають підґрунтям для руйнування старих і виникнення нових життєвих установок особистості.

### Література

1. Братусь Б. С. Аномалії особистості [текст]. - М.: Думка, 1988. р
2. Бреусенко О.А. Динаміка ціннісно-сміслової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи 2000 р. : Автореф. дис. канд. психол. наук, спец. 19.00.01. – К., 2000. – 20 с.
3. Карандашев, В.Н. Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство / В.Н. Карандашев. - СПб.: Речь, 2014 - 70 с.
4. Лэнгле, А. Что движет человеком? Экзистенциально-аналитическая теория эмоций. М.: Генезис, 2006 – 235 с
5. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М.: Политиздат, 1975. – 115 с.
6. Леонтьев Д. О. Психология сенсу [текст]. - М.: Сенс, 2003.
7. Маслоу, А. Новые рубежи человеческой природы. – М.: Смысл, 2009. - 425. с
8. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды / Пер. с англ. Л.В. Трубицыной и Д.А. Леонтьева; под общ. ред. Д.А. Леонтьева. М.: Смысл, 2002.
9. Оніщенко Н.В., Вітальний та екзистенціальний характер надзвичайної ситуації. "Наука і освіта", №7, 2013 – 64 с.
10. Оніщенко Н. В., Казакова Є. С. Психологічні особливості сприйняття ситуації навколо пандемії COVID-19: Проблеми екстремальної та кризової психології 2021. № 2(2) - 6-18 с.
11. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. - М.: Прогресс, 1994. - 480 с.
12. Рубінштейн С. Л. Проблеми загальної психології [текст]. - М.: Педагогіка, 1973.
13. Серый А.В., Яницкий М.С. Ценностно-смысловая сфера личности / Учебное пособие. - Кемерово: Кемеровский государственный университет, 1999 - 92 с.
14. Франкл В. Человек в поисках смысла: Сборник / Пер. с англ. и нем. Д. А. Леонтьева, М. П. Папуша, Е. В. Эйдмана. — М.: Прогресс, 1990. — 368 с.
15. Як COVID-19 впливає на психіку людей. (Дата звернення 08.06.2022)  
URL:  
<https://www.ukrinform.ua/rubric->

society/3357668-ak-covid19-vplivae-na-psihiku-ludej.html

16. У 74% людей, які перехворіли на «корону», змінилися поведінка та звички. (Дата звернення 05.06.2022)

URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3193627-u-74-ludej-aki-perehvorili-na-koronu-zminilisa-povedinka-ta-zvicki.html>

*Ye. Kazakova, Postgraduate Student*

*National university of civil defence of Ukraine, Kharkiv (Ukraine)*

## **TRANSFORMATION OF THE VALUE-SEMANTIC SPHERE OF PERSONALITY UNDER THE INFLUENCE OF THE VITAL THREAT CAUSED BY CORONAVIRUS DISEASE COVID-19 GENDER ASPECT**

The article considers the issue of transformation of the value-semantic sphere of personality. Research shows that the value field of meaning is the central composition of personality psychology and is a multilevel and dynamic system. The system is relatively stable but can change under the influence of external (social) and internal (personal development) factors. The transformation of the value-semantic sphere is perceived as a life crisis, during which there is a certain disorder of the inner world of man, but the successful overcoming of such a crisis leads to personal growth.

The conditions of the COVID-19 pandemic lead to a forced reassessment of the value-semantic sphere of personality and the system of personal priorities. In these circumstances, there is a rethinking of the value of life and health. As a result, self-regulation of the psycho-emotional sphere of the individual becomes an important task aimed at maintaining the adaptive capabilities of the individual and psychological health, because only in this state a person can fully function in society.

Coronavirus and pandemics in general are an emergency for all of humanity. The key concept that is the basis for characterizing the phenomenon of emergency is the concept of "threat to life, health, material values, stability, mental state, confidence in the future, etc.) for the integrity of man himself." The vital threat is understood as a threat to human life or existence. We will add that the threat to the physical existence of the individual can be considered vital (without interfering in the spiritual context of existence). The need for physical security is exacerbated in a person who, by the will of fate, finds himself in the center of an emergency situation (a situation of real danger). In the center of an emergency, it is important not to die, not to suffer injuries and damage [9].

The article, which aims to study the transformation of the value-semantic sphere of personality under the influence of the vital threat COVID-19, provides a gender profile of the main changes in longitudinal research.

The results showed that men, regardless of the time period studied, have more stable values and meaning of life, although there are some slight fluctuations, while women find it difficult to change, but if they still master themselves and adapt to new conditions life receive high rates of life satisfaction.

**Keywords:** pandemic; quarantine; vital threat; value-semantic sphere; COVID-19.

### **References**

1. 1 Bratus B. S. (1988) Anomalii osobystosti [tekst] [Anomalies of personality]. - M.: Dumka.[in

Ukrainian]

2. Breusenko O.A. (2000) Dynamika tsinnisno-smyslovoi sfery osobystosti v umovakh ekzystentsialnoi

kryzy [Dynamics of the value-semantic sphere of personality in the conditions of existential crisis]: Avtoref. dys. kand. psykhol. nauk, spets. 19.00.01.- p. 20 .[in Ukrainian]

3. Karandashev, V.N. (2014) *Metodyka Shvartsa dlia yzuchenyia tsennosti lychnosti: kontseptsyia y metodycheskoe rukovodstvo* [Schwartz's methodology for studying the values of personality: concept and methodological guidance] - SPb.: Rech.- p. 70.

4. Lönhle, A. (2006) *Chto dvyzhet chelovekom? Ėkzysyentsyalno-analytycheskaia teoryia ėmotsyi* [What drives a person? Existential-analytical theory of emotions]. M.: Henezys.- p. 235.

5. Leontev A.N. (1975) *Deiatelnost. Soznanye. Lychnost.* [Activity. Consciousness. Personality.] M.: Polytyzdat.- p. 115.

6. Leontiev D. O. (2003) *Psykholohiia sensu* [Psychology of meaning] [tekst]. - M.: Sens [in Ukrainian]

7. Maslou, A. (2009) *Novye rubezhy chelovecheskoi pryrody.* [New frontiers of human nature.] – M.: Smysl.- p. 425.

8. Olport H. (2002) *Stanovlenye lychnosti: Yzbrannye trudy* [Becoming a Personality: Selected Works]/ Per. s anhl. L.V. Trubytsynoi y D.A. Leonteva; pod obshch. red. D.A. Leonteva. M.: Smysl.

9. Onishchenko N.V. (2013), *Vitalnyi ta ekzysyentsyalnyi kharakter nadzvychainoi sytuatsii* [The vital and existential nature of the emergency ] "Nauka i osvita", №7,- p. 64 [in Ukrainian]

10. Onishchenko N. V., Kazakova Ye. S.(2021) *Psykholohichni*

*osoblyvosti spryiniattia sytuatsii navkolo pandemii COVID-19:[Psychological features of perception of the situation around the COVID-19 pandemic] Problemy ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii.* № 2(2) – p. 6-18 [in Ukrainian]

11. Rodzhers K. (1994) *Vzghliad na psykhoterapiyu. Stanovlenye cheloveka.*[A look at psychotherapy. Becoming human] - M.: Prohress.- 480 s.

12. Rubinshtein S. L. (1973) *Problemy zahalnoi psykholohii* [tekst]. [Problems of general psychology] - M.: Pedahohika [in Ukrainian]

13. Seryi A.V., Yanytskyi M.S. (1999) *Tsennostno-smyslovaia sfera lychnosti* [Value-semantic sphere of personality]/ *Uchebnoe posobyе.* - Kemerovo: Kemerovskiy hosudarstvennyi unyversytet.- p. 92.

14. Frankl V. (1990) *Chelovek v poyskakh smysla: Sbornyk* [Man in search of meaning]/ Per. s anhl. y nem. D. A. Leonteva, M. P. Papusha, E. V. Ėidmana. — M.: Prohress.- p. 368.

15. *Yak COVID-19 vplyvaie na psykhyku liudei.* (Data zvernennia 08.06.2022)

16. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3357668-ak-covid19-vplivae-napsihiku-ludej.html> [in Ukrainian]

17. *U 74% liudei, yaki perekhvorily na «koronu», zminylisia povedinka ta zvycky.* (Data zvernennia 05.06.2022)

18. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3193627-u-74-ludej-akiperekhvorili-na-koronu-zminilispovedinka-ta-zvicky.html> [in Ukrainian]

Надійшла до редколегії: 10.06.2022

Прийнята до друку: 25.06.2022